

Kwartaalmonitor Overheidsfinanciën

Vierde kwartaal 2017

Nederlandse schuld weer onder norm EU

- **Uitgelicht:** Schuld na zes jaar weer onder norm EU
- **Totale overheid:** Hoge overheidsinkomsten
Positief saldo en verkoop deelnemingen droegen bij aan afname schuld
Overheidsschuld nader bekeken
- **Internationaal:** Nederlandse overheid heeft relatief lage uitgaven aan ouderdom
Schuldgaranties overheden flink afgenomen
- **Rijksoverheid:** Opbrengst bpm flink toegenomen
- **Decentrale overheden:** Waterschapsheffingen stijgen dit jaar harder dan in 2017

Het overheidssaldo kwam in 2017 uit op een overschot van 1,1 procent van het bruto binnenlands product (bbp). De overheidsschuld daalde met 18 miljard euro naar 416 miljard euro of 56,7 procent van het bbp. Hiermee voldoet het niveau van de overheidsschuld voor het eerst sinds 2010 aan de EU-norm van 60 procent bbp die geldt voor de eindstand van een kalenderjaar. Het overheidssaldo werd positief beïnvloed door sterk gestegen inkomsten ten opzichte van vorig jaar, zoals de belastingen op inkomen en de belasting van personenauto's en motorvoertuigen. Naast het positieve saldo droeg ook de verkoop van aandelen in ASR en ABN AMRO bij aan verlaging van de overheidsschuld. De schuld bestaat grotendeels uit staatsobligaties. Vergeleken met andere Europese landen heeft de Nederlandse overheid relatief lage uitgaven aan ouderdom en relatief weinig schuldgaranties. De waterschapsheffingen zullen sterker stijgen dan in 2017.

Kerncijfers Overheid

	'16		'17		
	IV	I	II	III	IV
Miljard euro					
Inkomsten	80,9	81,5	79,4	74,2	84,9
Uitgaven	74,8	76,3	81,0	75,4	79,3
Saldo	6,0	5,2	-1,6	-1,2	5,5
Overheidsschuld	434,2	422,6	420,7	412,4	416,1
% bbp ¹					
Saldo	0,4	1,0	1,1	1,2	1,1
Overheidsschuld	61,8	59,5	58,6	56,9	56,7

¹ Op jaarbasis

StatLine: [Overheidsfinanciën; kerncijfers](#)

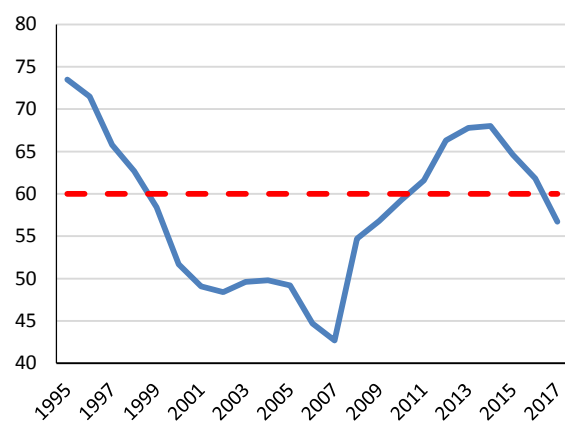
Uitgelicht

Schuld na zes jaar weer onder norm EU

De Nederlandse schuldquote daalde in 2017 met 5,1 procentpunt naar 56,7 procent, de grootste daling sinds 2000. De schuldquote kwam hiermee voor het eerste jaar sinds 2010 weer onder de EU-norm van 60 procent uit. Vanaf 1999 tot en met 2010 voldeed Nederland onafgebroken aan deze norm. Door de kredietcrisis steeg de schuld vanaf 2008 echter snel en nam het bbp minder snel toe, waardoor de schuldquote in 2011 boven de 60 procent uitkwam.

De toename van de overheidsschuld kwam mede door steun aan de financiële sector. Ook de financiering van het begrotingstekort zorgde voor een stijging. Mede door terugbetaling van de staatssteun en de verkoop van financiële bezittingen, zoals de verkoop van aandelen in ABN AMRO, kon de overheid de schuld vanaf 2015 weer afbouwen. De sterkere groei van het bbp vanaf 2015 droeg ook bij aan de dalende schuldquote.

EMU-schuld (%bbp)

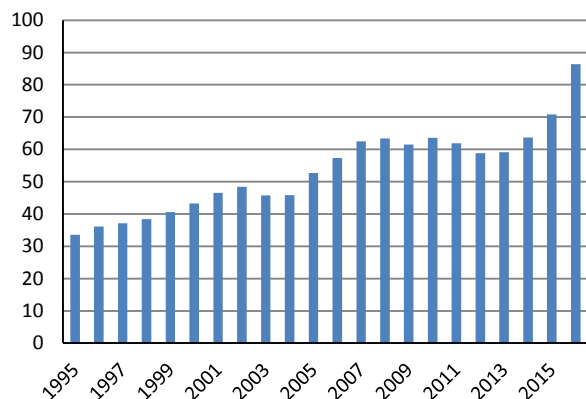
StatLine: [Overheidsfinanciën; kerncijfers](#)

Totale overheid

Hoge overheidsinkomsten

De overheidsinkomsten stegen fors in 2017 vergeleken met 2016. Vooral de Rijksoverheid incasseerde meer inkomsten. De grootste stijgingen in de inkomsten van de overheid zijn te vinden bij de belasting op inkomen en de productgebonden belasting. Deze belastinginkomsten stegen respectievelijk met 11,9 en 2,4 miljard euro ten opzichte van 2016. De totale inkomsten van de overheid zijn 320 miljard euro in 2017 en daarmee 12,2 miljard euro hoger dan in 2016. Deze stijging is vooral te danken aan de aantrekkende Nederlandse economie. De totale uitgaven van de overheid zijn in 2017 met 6,8 miljard euro toegenomen ten opzichte van een jaar eerder. Absoluut gezien zijn zorguitgaven en de investeringen in vaste activa de overheidsuitgaven die het meest gestegen zijn in vergelijking met 2016. Hier is respectievelijk 1,6 en 1,3 miljard euro meer aan besteed in 2017 dan in 2016.

Inkomsten overheid uit belastingen op inkomen (mld. Euro)

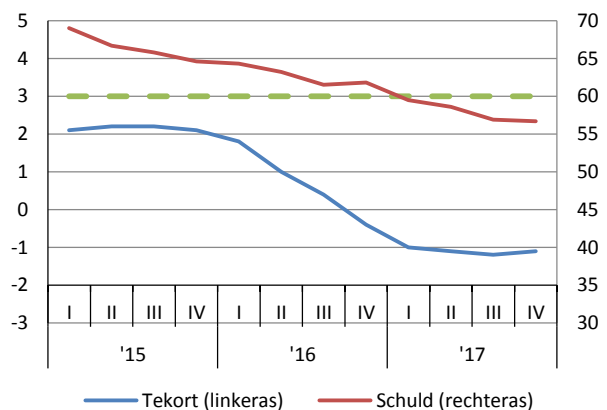
StatLine: Overheid; inkomsten en uitgaven:

Positief saldo en verkoop deelnemingen droegen bij aan afname schuld

Het overheidssaldo kwam in 2017 uit op 8 miljard euro, of 1,1 procent van het bbp. Onder andere door dit positieve saldo van inkomsten en uitgaven heeft de staat afgelopen jaar in totaal voor 18,1 miljard euro aan schuld afgelost. De grootste aflossingen werden in het eerste kwartaal gedaan ter waarde van 11,5 miljard euro.

Naast het positieve saldo van inkomsten en uitgaven boden de verkoop van deelnemingen in 2017 ook ruimte voor aflossing van de schuld. Het laatste deel van ASR dat in het bezit van de Staat was, werd in september verkocht. Ook werden in 2017 in verschillende tranches aandelen van ABN ARO verkocht. Als laatste droeg ook de groei van het bbp bij aan de daling van de schuldquote, de schuld als percentage van het bbp. Dit zogenaamde bbp-effect zorgde voor een daling van bijna 3 procentpunt van de schuldquote. De economische groei droeg zo niet alleen via gestegen inkomsten uit belastingopbrengsten maar ook door het bbp-effect bij aan afname van de schuldquote.

Overheidstekort (jaarbasis) en schuld (%bbp)

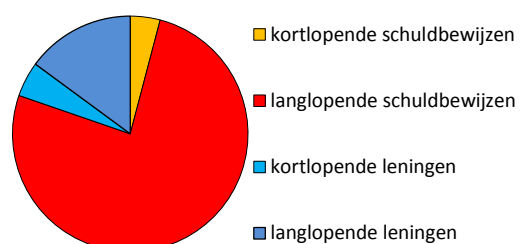
StatLine: Overheid: Kerncijfers

Overheidsschuld nader bekeken

De overheidsschuld bestaat uit deposito's, schuldbewijzen en leningen, met uitsplitsingen naar kortlopend (korter dan één jaar) en langlopend. Voor de Nederlandse staatsschuld zijn deposito's nauwelijks van belang. Een half procent van de totale uitstaande overheidsschuld valt hier onder. Schuldbewijzen, zoals staatsobligaties, maken het grootste deel uit van de staatsschuld: 76 procent zijn langlopende schuldbewijzen en 4 procent kortlopende. Leningen zijn goed voor bijna 20 procent van de uitstaande schuld.

De meeste uitstaande schuld betreft langlopende schulden. Van de totale uitstaande schuld is 37 procent in handen van het buitenland.

Overheidsschuld naar type schuld, eindbalans 2017

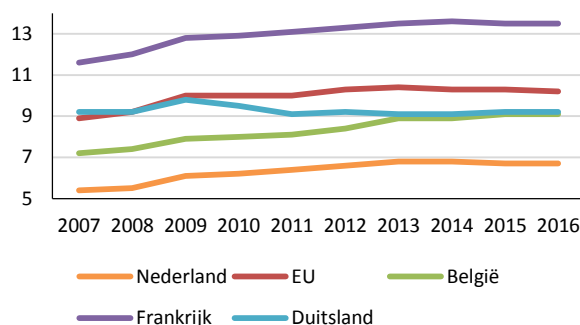
StatLine: Overheid; schuld naar schuldtitlel

Internationaal

Nederlandse overheid heeft relatief lage uitgaven aan ouderdom

De overheidsuitgaven aan ouderdom zijn in Nederland relatief laag in vergelijking met de meeste EU-landen. In 2016 ging het om 6,7 procent van het bbp, waarbij het EU-gemiddelde van overheidsuitgaven aan ouderdom op 10,2 procent lag. Het gaat hierbij om voorzieningen ter bescherming tegen de risico's die horen bij ouderdom (verlies van inkomsten, afhankelijkheid bij dagelijkse taken, verminderde sociale participatie). Deze voorzieningen verschillen per land. In Nederland is het grootste deel hiervan AOW. Een belangrijke oorzaak van de verschillen is dat veel landen in tegenstelling tot Nederland geen pensioenfondsen hebben voor overheids personeel en dat de overheid haar ex-werknemers direct pensioen betaalt. Dit geldt vooral voor Frankrijk. Een andere oorzaak voor de verschillen tussen landen met een kleiner effect betreft de leeftijd waarop mensen voor het eerst een ouderdomsuitkering krijgen.

Uitgaven aan ouderdom (%bbp)

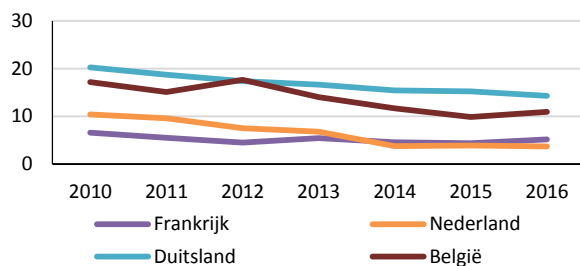

Eurostat: [General government expenditure by function](#);
StatLine: [Overheid: Uitgaven naar functies](#)

Schuldgaranties overheden flink afgenomen

Vanaf 2010 tot en met 2016 zijn de schuldgaranties van de Nederlandse overheid sterk afgenomen. Dit geldt ook voor onze buurlanden. Deze schuldgaranties houden in dat de overheid garant staat als de lenende partij niet in staat blijkt om de lening af te lossen. De neerwaartse ontwikkeling in Nederland speelt vooral bij eenmalige garanties aan financiële instellingen. Ten tijde van de kredietcrisis is een garantieregeling op interbancaire leningen ingegaan om deze leningen te bevorderen. Vanaf 2011 is het Rijk, zoals ook vooraf beoogd, begonnen met het uitfaseren van deze regeling. Dit is onder andere gedaan door de voorwaarden minder aantrekkelijk te maken waaronder de banken een dergelijke garantie van de overheid kunnen krijgen. In 2014 is de regeling beëindigd.

Schuldgaranties (%bbp)

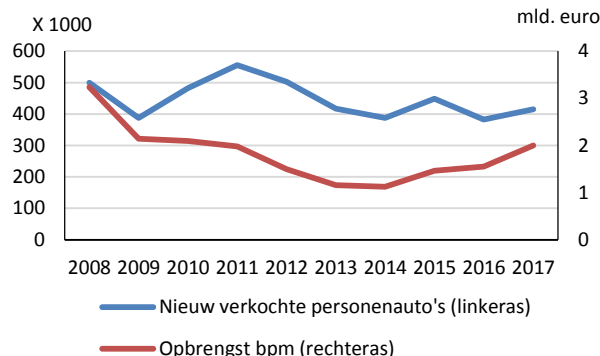
Eurostat: [Government guarantees](#);
StatLine: [Overheid; schuldgaranties, buiten balans PPS, niet-renderende leningen](#)

Rijksoverheid

Opbrengst bpm flink toegenomen

Het Rijk incasseerde in 2017 voor 2 miljard euro aan belasting van personenauto's en motorrijwielen (bpm), bijna 30 procent meer dan in het voorgaande jaar. De stijging komt deels doordat in 2017 8 procent meer nieuwe personenauto's werden verkocht dan in 2016. Gemiddeld genomen hebben de verkochte auto's in 2017 een hogere CO₂-uitstoot wat tot een hogere bpm per auto heeft geleid. Verder zijn de tarieven voor de bpm aangepast waardoor auto's met meer uitstoot zwaarder zijn belast. Doordat in 2017 de verkochte auto's gemiddeld een hogere CO₂-uitstoot¹ hadden, heeft ook de tariefsverandering gemiddeld tot extra hogere bpm per auto geleid. In vergelijking met 2013 nam de opbrengst van de bpm met bijna drie kwart toe, terwijl het aantal nieuwe verkochte personenauto's bijna gelijk is. Dit komt doordat vanaf 2009 de overheid door middel van fiscale maatregelen de verkoop van milieuvriendelijke auto's stimuleerde. De laatste jaren zijn deze regelingen vervallen of zijn de criteria aangescherpt.

Nieuw verkochte personenauto's en opbrengst bpm

StatLine: [Overheid: ontvangen belastingen](#)
RAI Vereniging: [verkoopcijfers](#)

¹ bron: Ministerie van Financiën

Decentrale overheden

Waterschapsheffingen stijgen dit jaar harder dan in 2017

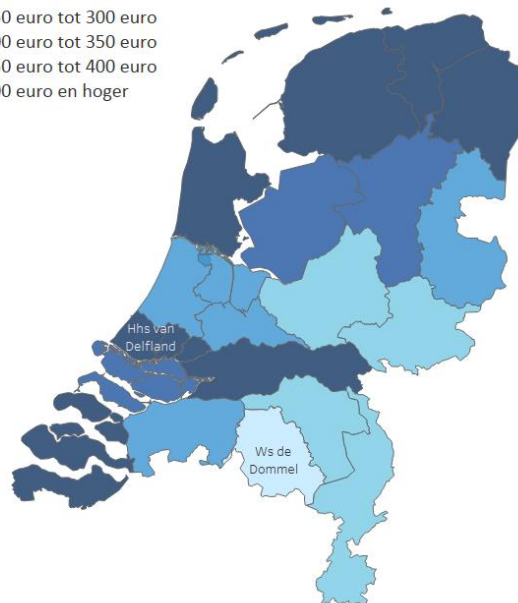
De waterschappen verwachten dat de heffingsopbrengsten in 2018 ten opzichte van 2017 met ruim 2,5 procent zullen stijgen naar meer dan 2,8 miljard euro. In 2017 stegen de opbrengsten van de waterschapsheffingen nog met 1,8 procent ten opzichte van een jaar eerder. In de periode 2010-2017 stegen de belastingopbrengsten van waterschappen ieder jaar minder hard dan het jaar daarvoor.

De stijging van de opbrengsten van de waterschapsheffingen, waaruit de watersysteem- en zuiveringstaken worden gefinancierd, wordt enerzijds veroorzaakt door een volume-effect. Meer inwoners en ook meer woningen resulteren onder andere in meer belastingopbrengsten voor waterschappen. Anderzijds verwachten waterschappen dat de klimaatverandering versnelt en de inflatie verder toeneemt. Hierdoor ontstaan hogere kosten voor de waterschappen die worden doorberekend in de heffingen. Deze hogere kosten rekenen waterschappen door via de waterschapsbelastingen. Dit leidt tot hogere tarieven voor de belastingbetaler, de inwoners en bedrijven in een waterschap. De opbrengst van de watersysteemheffing, de zorg voor droge voeten, stijgt mede door het klimaateffect in 2018 met 3,7 procent naar ruim 1,5 miljard euro. De opbrengst van de zuiveringsheffing stijgt in 2018 met 1,2 procent naar 1,3 miljard euro.

De stijging van de opbrengsten vertaalt zich als volgt naar huishoudens. Zo betaalt een meerpersoonshuishouden met een eigen woning van 250 duizend euro in 2018 gemiddeld 359 euro aan waterschapsheffingen, 1,2 procent meer dan een jaar eerder. Een alleenstaande met dezelfde woning betaalt 1,8 procent meer. Voor huishoudens zonder eigen woning is de belastingaanslag lager. Een meerpersoonshuishouden betaalt in 2018 gemiddeld 257 euro aan waterschapsbelastingen, een alleenstaande gemiddeld 144 euro.

De hoogte van de belastingtarieven verschilt sterk per waterschap. Deze is onder andere afgestemd op het waterbeheer in het waterschap. Factoren als veel of weinig water, hoog- of laaggelegen land, wel of niet aan de kust of grote rivieren, grondsoort, landelijk of verstedelijkt gebied zijn van invloed op de kosten die waterschappen maken. Zo betalen inwoners van het hoogheemraadschap Delfland, dat aan de kust en gedeeltelijk onder zeeniveau ligt, het meest aan waterschapsbelastingen in 2018. Een meerpersoonshuishouden met een eigen woning van 250 duizend euro betaalt in 2018 468 euro. Een vergelijkbaar huishouden in waterschap de Dommel, dat grotendeels boven zeeniveau ligt en niet aan de kust of grote rivieren, is rond de 239 euro kwijt.

Waterschapslasten voor een gezin met eigen woning van 250 duizend euro, begroting 2018

[StatLine: Waterschappen; tarieven heffingen](#)

[StatLine: Opbrengsten waterschapsheffingen; begrotingen en realisatie](#)

Opmerkingen betreffende deze publicatie

- Deze publicatie is samengesteld op basis van cijfers zoals deze op 29 maart 2018 beschikbaar waren. Mogelijk zijn er op het moment van lezen actuelere cijfers beschikbaar. Deze kunt u vinden via de links onder de grafieken.
- De cijfers zijn doorgaans niet seizoensgecorrigeerd. Indien dit wel het geval is, staat dit aangegeven in de tekst/grafiek.

Colofon

Tekst Sector Overheidsfinanciën en Consumentenprijzen

Datum 29 maart 2018

Meer informatie

CBS Infoservice: [infoservice online](#)
Telefonisch (09.00-17.00 uur) 088 570 7070

Media:

CBS Persdienst: persdienst@cbs.nl
Telefonisch: 070 337 4444

Meer informatie over overheidsfinanciën en eerdere versies van de kwartaalmonitor zijn te vinden op onze themapagina [Overheid en politiek](#).